

Goran KALOGJERA
 Filozofski fakultet, Sveučilište u Rijeci
 gorankalogjera@gmail.com

UDK: 821.163.42'25
 821.163.3'25
 Prethodno priopćenje
 Preliminary communication
 Primitljeno: 7. studenoga 2025.

Prevođenje i znanstveno istraživanje kao temelji upoznavanja hrvatske i makedonske književnosti

SAŽETAK

Svrha ovog rada jest upozoriti na vrijednost prevođenja u odnosu hrvatske i makedonske književnosti. Uz tekst se prati razvoj prevođenja, navode prevoditelji i njihovi prijevodi kako s makedonskog na hrvatski tako i s hrvatskog na makedonski.

KLJUČNE RIJEČI: *hrvatska književnost, makedonska književnost, prevođenje*

Komparativna književnost. Poredbena (ili komparativna), književnost jest znanost o književnosti. Kao takova ona na temelju metode uspoređivanja proučava književne pojave i odjeke tih pojava u drugim književnim sredinama (veze, utjecaje, povezanost, raznolikost). Danas u većini zemljama, uglavnom, postoje Katedre za poredbenu književnost, koje imaju za cilj uspoređivati, vrednovati pojave, sličnosti, kontakte među književnicima i književnim strujanjima). U ovom članku pozabavit ćemo se uglavnom s dvije komparativističke škole, hrvatskom, i makedonskom, da bi na temelju istraživanja povijesnog razvoja jedne i druge, utvrdili koliko su se dodirivale i koliko je svaka od tih komparativnih škola pokazivala interes za onu drugu. Nema nam potrebe ulaziti u suodnos makedonske i hrvatske književnosti tijekom stoljeća, već ćemo se fokusirati na rezultate njihovih odnosa jedne spram druge.

Katedre

Makedonska Katedra za opću i poredbenu književnost utemeljena je 1958. godine na Filozofskom fakultetu u Skopju da bi potom svoje mjesto našla na Filološkom fakultetu. Njen prvotni naziv bio je Katedra za komparativnu književnost i medijsku kulturu. Utemeljio je je sveučilišni profesor, kasnije i akademik **Milan Đurčinov** (1928. 2018.), književni kritičar, teoretičar i povjesničar književnosti. U svojoj knjizi „*Prožimanja*“, objašnjavao je književne odnose višenacionalne zajednice pod utjecajem marksističke kritike i ideologije. S obzirom na šture podatke o razvoju komparativnih studija u Makedoniji, njegova knjiga „*Proniknuvanja*“ svojevrsni je informativni vodič o prvim kontaktima mlade makedonske književnosti pedesetih godina prošlog stoljeća s književnim stvaralaštvom naroda u bivšoj državi. Iz nje je vidljivo da su Makedonci u poslijeratnom razdoblju od 1945. do 1950., mnogo bolje poznavali srpsku, bosanskohercegovačku, slovensku književnost nego hrvatsku. Još od mladih dana, Đurčinov je, kako sam priznaje, bio opčinjen Krležom, koji je usmjerio njegov duhovni i idejni razvoj. Krleža je poslije Ljubljanskog referata bio perjanica slobodnijeg promišljanja u književnosti, stoga nije začudno da je kao autor u Makedoniji bio prisutan i cijenjen. Uostalom zahvaljujući Krleži i njegovom posjetu Skoplju, odnosno generaciji mladih pjesnika, došlo je do određenog prekida s realističkom šablonom pisanja i otvorene su mogućnosti novim izražajnim sredstvima, stilovima i tematici.

Jedan od utemeljitelja Katedre za opću komparatistiku bio je i profesor **Vlada Urošević** (1934), stručnjak za europsku književnost 19. i 20. stoljeća, pjesnik, esejist, novelist. Kasnije im se pridružuju profesori **Savo Cvetanovski**, **Vera Janeva**, **Danica Cvetanovska** i drugi.

Studij komparativne književnosti u Hrvatskoj osnovan je 1956. godine. Utemeljitelj, dugogodišnji voditelj i čovjek koji je ustrojio Katedru u njenim počecima bio je dr. **Ivo Hergešić** (1904. 1977.), teatrolog, književni povjesničar, novinar, prevoditelj. Već je 1936. bio izabran za docenta iz komparativne književnosti, ali je zbog političkih prosvjeda spriječen u preuzimanju

dužnosti. Njegova namjera i želja da utemelji studij komparativne književnosti ostvarena je nakon 1956. godine, na Filozofskom fakultetu gdje je i dočekaio mirovinu 1971. godine. Hergešićeva se komparatistička metodologija formulirala u raspravi „*Poredbena ili komparativna književnost*“, a utemeljena je na načelima poredbenoga studija književnosti F. Baldenspregera i P. van Tiegema. Začetnik je sveučilišne nastave na Odsjeku za komparativnu književnost gdje je predavao teatrologiju i filmologiju. Temeljna značajka njegovog djelovanja jest upoznavanje hrvatske kulturne sredine sa svjetskom književnom baštinom i proučavanje njenih odjeka u nacionalnoj književnosti. U tim prvim godinama na Odsjek dolaze **Breda Kogoj-Kapetanić, Svetozar Petrović, Darko Suvin, Ante Peterlić, Rudolf Sremec** i 1969. **Milivoj Solar**, čiji je dolazak značio velik iskorak u promišljanju stvaranja književnog djela.

Danas, osamdesetak godina od utemeljenja obiju Katedri, kako u Zagrebu, tako u Skopju, moramo priznati poraznu činjenicu da se skoro niti jedan od komparatista s makedonske ili hrvatske strane nije ozbiljnije pozabavio makedonskom odnosno hrvatskom književnošću. Ako je i bilo nekih tekstova (knjiga nikako) onda su to bili sporadični ili prigodničarski tekstovi i to uglavnom o Kostu Racinu, bar što se hrvatskih komparatista tiče. Pritom mislim prvenstveno na profesore koji su radili na odsjecima za komparatistiku. Razloge u tome vidim u slijedećem.

Prvo, nakon utemeljenja obiju katedri hrvatski i makedonski komparatisti slabo, ili skoro nikako ne poznaju hrvatsku, odnosno makedonsku književnost. Da ublažim ovu svoju tvrdnju mogu reći da su Hrvati znali za Racina, o čemu svjedoči Barac. Pritom su Barčevi podaci o Racinu netočni, na što sam već upozorio u nekoliko svojih tekstova. Barac u svojoj knjizi „*Jugoslavenska književnost*“ u poglavlju *Najvažniji predstavnici jugoslavenskih književnosti (Jugoslavenska književnost, Matica hrvatska, 1954.)*, uz primjetan broj hrvatskih, srpskih i slovenskih autora od makedonskih spominje samo Racina i to s par rečenica. Očito da ni on nije znao ništa više o makedonskim autorima tijekom stoljeća, kao ni o onima između dva svjetska rata.

Makedonci u počecima formiranja svoje književnosti ispisuju prve tekstove o hrvatskim piscima negdje s početka pedesetih godina u

„*Razgledima*“ i to o Tinu Ujeviću, Juri Kaštelanu i Vesni Parun, o čemu svjedoči Đurčinov. (Đurčinov, *Proniikuvanja*, Naša knjiga, Skopje, 1986). Uostalom o nepoznavanju hrvatske književnosti svjedoči sam utemeljitelj makedonske komparatistike Milan Đurčinov, koji svjedoči da su u razdoblju od 1945. do pedesetih godina prošlog stoljeća Makedonci bolje poznavali slovensku, srpsku i bosansko-hercegovačku književnost, dok im je hrvatska, osim Krleže i eventualno Cesarca bila enigma.

Tu prazninu pokušava upotpuniti Đurčinov, koji osobno oduševljen Krležom ispisuje nekoliko tekstova o njemu (*Sovremenata smislana Krležinite estetski prašalnici, Moja Krležiana, Estetičkoto vizionarstvo i trajnoto vlijanie na eden Krležin Predgovor, Krležinite vizii na našata kulturno-istoriska autentičnost*). Neosporno, nakon Ljubljanskog simpozija Krleža postaje idol mladom pjesničkom naraštaju. Krleža 1960. dolazi u Skoplje po treći put gdje je imao sastanak s predstavnicima modernističke struje unutar makedonske književnosti. koji su se zalagali za veće umjetničke slobode u izboru tema, u biti za jednu drugu stvaralačku slobodu koja nije odgovarala vladajućoj partijskoj strukturi na čelu s Lazarom Koliševskim. Unatoč nezadovoljstvu Koliševskog, Krleža je uspio u svom naumu i olabaviti stavove vladajućih struktura spram želja mlade pjesničke generacije, vješto balansirajući između mladih pjesnika i zvanične političke elite. Uostalom Krležina ljubav prema Makedoniji najbolje je vidljiva u njegovim esejističkim tekstovima „*Viaggio in Pelagonia*“, i noveli „*In extremis*“ (vidi u Goran Kalogjera, *Krleža i Skopje u tri čina*, MANU, Skopje, 2013.).

Gledajući kroz presjeke pedesetih, šezdesetih pa i sedamdesetih godina formalno gledajući, hrvatski i makedonski komparatisti kao da ne mare puno jedni za druge. Hrvatska komparatistika okrenuta je svjetskoj književnosti i tu se pronalaze dodiri i utjecaji, s posebnim uvažavanjem nacionalnog književnog korpusa. Slična je situacija i u makedonskih komparatista. Preciznosti radi, kada govorim o komparatistima s jedne i druge strane, onda u ovom slučaju mislim na profesore koji djeluju unutar hrvatskog i makedonskog Odsjeka za komparativnu književnost pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu i Filološkom u Skopju.

Prvi komparatisti sa slavistike

Međutim, interes za hrvatsku književnost pokazuju neki drugi makedonski znanstvenici, uglavnom slavisti, sveučilišni profesori i akademici. Znanstvenik koji je dugo i temeljito proučavao hrvatsko–makedonske veze bio je sveučilišni profesor **Haralampije Polenaković**. Polenaković je pisao o Ivi Vojnoviću i njegovoj drami Ekvinocij, Andriji Kačiću Miošiću, Marinu Držiću, Petru Preradoviću, ilircima i ilirskih idejama u Makedoniji, braći Miladinovima i Franji Račkom, djelu Marina Držića na makedonskim pozornicama, Miroslavu Krleži, vezama biskupa Strossmayera s Makedoncima, Ivanu Gunduliću, Vjekoslavu Babukiću, Ljudevitu Gaju, Matiji Relkoviću. Njegovi kroatistički radovi pogotovo oni o Marinu Držiću i Ivanu Gunduliću puni su inovacijskih spoznaja i neosporan prinos kroatistici. Mnogi njegovi radovi objavljeni su u hrvatskoj periodici. Slobodno ga se može smatrati prvim ozbiljnim makedonskim komparatistom, pogotovo u njegovom odnosu spram hrvatske književnosti, premda se on u svom ogromnom opusu dotaknuo i drugih slavenskih naroda i njihovih književnosti. (vidi: Kalogjera Goran, *Kroatistički prilozi Haralampija Polenakovića, Poveznice makedonsko–hrvatske*, Rijeka, 2006).

Drugi poznatiji makedonski komparatist je **Gane Todorovski**, pjesnik, esejist, povjesnik književnosti, književni kritičar. Gane Todorovski dolazi također sa skopske slavistike, gdje je držao Katedru za hrvatsku književnost te ga s pravom smatramo jednim od boljih poznavatelja hrvatske književnosti, što je i dokazao svojim brojnim tekstovima. Todorovski je 1980. godine u zagrebačkom Vjesniku objavio tekst s nazivom „*Književni vrski pomeđu Hrvatskai Makedonija*“, odnosno književni dodiri (veze) hrvatske i makedonske književnosti gdje je u kraćem tekstu pokušao sabrati sve ono učinjeno u odnosu dvaju književnosti. U članku se Todorovski osvrće na književne dodire 18. i 19. stoljeća, ukazuje na utjecaj koji su Krleža i Cesarec imali na makedonske poslijeratne književnike te navodi početne prijevode hrvatskih književnika na makedonski jezik, čime apostrofira PREVOĐENJE kao bitan segment jačanja upoznavanja hrvatske s makedonskom književnošću. U svojoj knjizi

„*Neodložni ljubopitstva*“ Todorovski ispisuje tekstove o Ivanu Mažuraniću, Petru Preradoviću, Augustu Šenoi, Matošu, Miroslavu Krleži, Ivanu Goranu Kovačiću, Vladimiru Nazoru, usput prevodeći njihove stihove na hrvatski jezik. (vidi u Gane Todorovski, *Neodložni ljubopitstva*, Skopje, Misl, 1987.). Napisao je izvrsnu monografiju o A. G. Matošu, 1989. godine. Objavio je također prijevode pjesničkih izbora Jure Kaštelana, Ivana Gorana Kovačića, Miroslava Krleže, S. S. Kranjčevića, A. G. Matoša, Petra Preradovića, Ivana Mažuranića na makedonski jezik, svjestan činjenice koliko su prijevodi bitni za međusobno upoznavanja različitih književnosti.

Vrlo važnu ulogu u hrvatsko–makedonskom književnom, jezičnom i kulturnom prepoznavanju i upoznavanju ima sveučilišni profesor **Vasil Tocinovski**. Mislim da sam u pravu kada navodim da intenzivni rad Vasila Tocinovskog na proučavanju hrvatsko–makedonskih književnih veza započinje njegovim dolaskom na Filozofski fakultet u Rijeci. Tocinovski dolazi kao gostujući profesor lektor na netom otvoreni Lektorat makedonskog jezika na kojem djeluje kao nastavnik, pisac, književni povjesničar. Profesor Tocinovski donosi u Rijeku svoj izuzetno bogati i raznovrstan književni i znanstveni opus, kako u objavljenim knjigama, tako i u recentnim makedonskim časopisima. Navest ću samo neke od njegovih brojnih komparatističkih radova, da bih ukazao na njegov interes znanstvenika : *Hrvatskiot ilirizam i Makedoncite, Makedoncite i Rieka, Ruskiot konzul Andreja D. Petković vo Rieka, Makedonski prepjev Preradovićevog „Putnika“*, *Hrvatske kulturne i književne veze Konstantina D. Petkovića, Za nekoji tajni vrski među Janko Polić Kamov i Aco Karamanov, Novi stranici za konzulot Andreja D. Petković, Kočo Racin srede hrvatskata inteligencija, Venko Markovski na Goli otok, Georgi Kapčev prviot makedonski izdavač vo Zagreb, Hrvatskiot period od životot i dejnosta na Georgi Kapčev, Istraživanja na Goran Kalođera na makedonskata kniževna historija, Proučavanja na Goran Kalođera na makedonskiot XIX vek*. Tocinovski se izvrsno uklopio u riječki književni život, tako da je pisao eseje, osvrte ili kritike o Riječanima, Marinku Lazarichu, Tomislavu Marijanu Bilosniću, Valeriju Orliču, Srđanu Duhoviću, Vesni Miculinić-Prešnjak, Mirjani Majić, krugu pjesnika koji

su okupljeni oko časopisa Književno pero. Većina tih tekstova napisana je dvojezično, hrvatski i makedonski, s obzirom da Tocinovski tečno govori i piše na hrvatskom jeziku. Kao književni povjesnik Tocinovski je popunjavao praznine u hrvatsko–makedonskoj komunikaciji, bazirajući sve svoje znanstvene radove na iscrpnom arhivskom radu. Ostao nam je u sjećanju kao vrsni promotor kroatistike u Makedoniji i makedonistike u Hrvatskoj (vidi u Vasil Drvošanov, *Književni napisi*, Sovremenost, Skopje, 2014., Goran Kalogjera, *Vasil Tocinovski, promotor makedonistike u Rijeci, Makedonci u Primorsko goranskoj županiji*, Rijeka, Filozofski fakultet, 2016.).

Prevoditelji i komparatisti

Jedna od barijera u poznavanju stranih književnosti jest nepoznavanja jezika dotične književnosti, engleskog, francuskog, njemačkog... Zbog toga su prevoditelji u procesu komparativnih proučavanja izuzetno važni. Budimo realni, makedonski jezik prosječni hrvatski čitatelj mogao je djelomično razumjeti, no književno djelo i pismo mnogo teže. Toga su naravno bili svjesni i ljudi koji su željeli širiti spoznaje o svojoj književnosti, pogotovo Makedonci, uzme li se u obzir ne kontinuirani razvoj njihove književnosti, nepriznavanja nacije i jezika od svih njenih susjeda. Zbog toga Makedonci nakon normiranja književnog jezika idu u ubranu književnu produkciju, nastojeći kompenzirati izgubljeno vrijeme. Istovremeno tijekom pedesetih godina hrvatska književnost na hrvatskom ili u prijevodima dolazi do makedonske slavističke struke, na fakultete, institute, srednje škole. Makedonski prevoditelji, tako predstavljaju djela Marina Držića, Ivana Gundulića, Ivana Mažuranića, Petra Preradovića, Augusta Šenou, Antu Kovačića, Vjenceslava Novaka, Josipa Kozarca, A. B. Šimića na makedonskom jeziku. Hrvatski dramski autori i njihova djela, Mirko Božić, M. Krleža, Fadil Hadžić, Ivo Brešan, doživljavaju postavljanje svojih dramskih uradaka na makedonskim pozorištima.

Slični se procesi odvijaju i u Hrvatskoj, no interesantno je da ih potiče Makedonac, slavist, koji je diplomirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, Petar Kepeski. **Petar Kepeski** (1924–1981), diplomirao je studij hrvatskog

ili srpskog jezika i jugoslavenske književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, na kojem utemeljuje Katedru za makedonski jezik i književnost. Kao dobar poznavatelj hrvatske i makedonske književnosti, Kepeski je shvatio značaj prevođenja i predstavljanja makedonskih autora na hrvatskom književnom jeziku. Poznati su i cijenjeni njegovi prilozi o Koči Racinu, Konstantinu Miladinovom, Blaže Koneskom, Aci Šopovu, Gane Todorovskom, Slavku Janevskom, Vladi Maleskom, Kole Čašuli, Tome Arsovskom, koje je predstavio kao književnike hrvatskom čitateljstvu. Nezaboravna je njegova mala knjižica, *Kočo Racin – Poezija i proza*, u kojoj je napravio izbor, prijevod i napisao predgovor. (*Kočo Racin – Poezija i proza*, Matica hrvatska, Zagreb, 1963.) Bilo je to prvo ozbiljno i tumačeno predstavljanje Racina kao pjesnika i prozaistu hrvatskom čitateljstvu, nakon objavljivanja Racinove Zbirke u Samoboru. Prevodio je pjesme, drame Grana na vjetru, Partitura za Mirona, romane Bijela dolina i Kratko proljeće Mona Samonikova. Angažirao se i u enciklopedijskim izdanjima, u kojima je predstavljao makedonske autore. U suradnji s Branislavom Glumcem, uredio je dvojezičnu antologiju *Antologija na savremena makedonska poezija/ Antologija suvremene makedonske poezije* (August Cesarec, Zagreb, 1979.). Bila je to prva antologija suvremene makedonske poezije u hrvatskom prepjevu. Uredio je i prikaz suvremene makedonske novelistike u prijevodu na hrvatski (*Suvremena makedonska novela*, Zagreb, 1964.). Dan danas smatramo ga utemeljiteljem suvremene makedonistike u Hrvatskoj. Zahvaljujući njegovoj potpori u okviru ondašnjeg studija Jugoslavenski jezici i književnosti, na sveučilištima u Zagrebu, Zadru, Osijeku i Rijeci formirane su katedre za makedonski jezik i književnost. (O Petru Kepeskom vidi: *Dragi Stefanija, - Petar Kepeski između makedonske i hrvatske književnosti*, Zbornik za znanost o književnosti, Filozofski fakultet u Zagrebu, Varaždin 1983.).

Ulazak **Borislava Pavlovskog** (1951), dugogodišnjeg voditelja studija makedonske književnosti i jezika na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, značio je izuzetan iskorak u prepoznavanju makedonske i hrvatske književnosti. Pavlovski je prevodio drame, romane, pripovijetke, novele, stručne knjige, poeziju s makedonskog na hrvatski i obratno. S obzirom na njegov ogroman prevodilački

opus navodim samo neke od primjera. Prevodio je drame Gorana Stefanovskog, Branka Pendovskog, Borisa Bojadžinskog, Trajče Kacarova, Saška Naseva, Venka Andonovskog, Kole Čašule, Dejana Dukovskog, romane Petre M. Andreevskog, Taška Georgijevskog, Vidoe Podgoreca, Vanča Nikoleskog, Goce Smilevskog, Ermis Lafazanovskog, Lidiju Dimkovsku, Slavka Janevskog. Prepjevao je stihove Slavka Janevskog, Mihaila Rendžova, Jovana Pavlovskog, Mateje Matevskog, Katice Čulavkove, Jovana Pavlovskog. Među njegove prijevode možemo uvrstiti povijest Makedonske književnosti, zbirku eseja Gane Todorovskog, kratke priče Vlade Uroševića i Aleksandra Prokopieva. Uredio je i priredio (preveo) *Antologiju snova, maštarija i fantastičnih priča iz makedonske književnosti*, kao i *Antologiju suvremene makedonske poezije, Pronađena riječ*, u kojoj je dao prostora najmlađoj generaciji makedonskih pjesnika i pjesnikinja. Zahvaljujući njegovim prepjevima makedonske poezije na hrvatski jezik danas čitatelj može uživati u ljepoti makedonskih stihova Nikole Mandžirova, Vesne Acevske, Branka Cvetkovskog, Katice Čulavkove, Jovana Pavlovskog i drugih.

Osim svog izuzetnog prevodilačkog rada Pavlovski je pokazao i profinjen osjećaj za komparatističko proučavanje, tako da za ovu prigodu navodimo samo neke od njegovih komparatističkih radova. Primjerice monografija *Od teksta do predstave, posvećena velikanu makedonske književnosti Kole Čašuli*. Potom studije: *Držićevi tragovi u makedonskoj dramati i kazalištu, Makedoncite na zagrebskome sceni, Krleža na makedonskim pozornicama, Vlatko Pavletić i makedonski „princ metafore“, Makedonski dramatičari u Hrvatskoj, O poeziji Slavka Mihalića na makedonskom jeziku, Za Prličev–komparativno, Što e Brešanov „Hamlet“ za Makedoncite, „Baladite na Petrica Kerempuh „ i „Evangelie po Itar Pejo“*. U svojim brojnim komparatističkim promišljanjima Pavlovski pokazuje ogromno poznavanje obiju književnosti, fokusirajući se pritom uglavnom na dramu i kazališni tekst te njihova uprizorenja u Hrvatskoj i Makedoniji. (detaljno o Borislavu Pavlovskom u tekstu Gorana Kalogjera, *Profesor Borislav Pavlovski, Zbornik Hrvatsko–makedonske književne, jezične i kulturne veze*, 5, Filozofski fakultet u Rijeci, 2019.str. 195.)

Riječki komparatist i osnivač Lektorata za makedonski jezik, **Goran**

Kalogjera (1951), predavao je makedonsku književnost i hrvatsku književnost na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Profesor je emeritus, član Makedonske akademije nauka i umjetnosti i počasni doktor Sveučilišta u Skopju. Posvetio se komparativnom sučeljavanju makedonske i hrvatske književnosti i kulture, nastavljaajući kao književni povjesničar posao koji su u Makedoniji radili neki od njegovih kolega, prvenstveno Haralampije Polenaković i Gane Todorovski. Kalogjera je klasični pozitivist koji se oslanja na pronađeni podatak i potom ga sagledava u kontekstu (ili dodiru) obiju književnosti. Smatra ga se jednim od najboljih poznavatelja makedonskog 19. stoljeća te djela Konstantina Miladinova i Koče Racina, što su mu bili i primarni znanstveni interesi. Na temu književnih dodira makedonske i hrvatske književnosti objavio je oko tridesetak knjiga od kojih izdvajamo samo neke: *Hrvatsko–makedonske književne veze, Makedonsko 19. stoljeće* (prevedeno na makedonski jezik), *Prepoznavanja, Poveznice makedonsko–hrvatske, Braća Miladinovi, legenda i zbilja, Racin u Hrvatskoj, Pogled odstrana Racin 1908–1943, Prilozi istraživanju makedonske povijesti književnosti, Komparativne studije makedonsko hrvatske, Makedonci u Primorsko–goranskoj županiji, udžbenik Makedonska kultura i civilizacija*. Autor je oko sedamdeset znanstvenih i stručnih radova na temu makedonske i hrvatske književnosti, te autor stotinjak i više književnih kritika, osvrti i recenzija. Nije se bavio prevođenjem, već se fokusirao na pronalaženje književnih i kulturnih dodira Makedonaca i Hrvata, o čemu svjedoče njegovi brojni radovi, objavljeni u hrvatskoj i makedonskoj periodici kao i objavljene knjige. (o Goranu Kalogjera detaljno u monografiji *„Život s lapisom“* Sveučilište u Rijeci, 2022.).

Zlatko Kramarić (1958.), čovjek je bogate znanstvene, političke, kulturološke, biografije. Diplomirani južno-slavist, profesor na osječkom sveučilištu, makedonist, teoretičar književnosti, gradonačelnik Osijeka, saborski zastupnik, veleposlanik Republike Hrvatske u Albaniji, Kosovu i Makedoniji. U kontekstu ovog rada analizirati ćemo ga uglavnom kao profesora makedonske književnosti koji je svoje političko djelovanje veleposlanika utkao u niz svojih knjiga. Zlatko Kramarić napisao više knjiga od kojih ističemo: *Novi experimentum macedonikum, Uvod u naratologiju,*

Makedonske teme i dileme, Oglеди za makedonski romansieri, Romanite na Slavko Janevski, Diskurs razlike, Politika, kultura, identitet, Jugoslavenska ideja u kontekstu postkolonijalne kritike, (Dis)kontinuiteti ili ponavljanja povijesti, I Tito poslije Tita. Doktorirao je s tezom o Slavku Janevskom, vrsnom makedonskom pjesniku, romanopiscu i dramskom piscu. Nakon svojih makedonističkih početaka u kojima se fokusirao na srž makedonske književnosti, tijekom vremena širi svoje interese prema ideološkim temeljima i rekurentnih procesa strukture nacionalno-povijesnog identiteta, kritičkog redefiniranja njegove povijesne tvorbe te razvojnih promjena koje su utjecale na vrijednosnu recepciju multipolarne društvene tradicije. Nije se bavio prevođenjem, već se fokusirao na svoje znanstvene interese, velik je promotor makedonistike u Hrvatskoj, kao i kroatistike u Makedoniji.

Ivica Baković pripada najmlađoj generaciji hrvatskih makedonista. Autor je knjige *Drama oko povijesti. Povijest i pamćenje u hrvatskoj i makedonskoj drami druge polovice 20 stoljeća*. Nastavlja tradiciju Borislava Oavlovskog i bavi se prevođenjem. Preveo je s makedonskog na hrvatski djela Simone Jovanoske (*Dan jednog crva*), Slavka Janevskog (*Strašna noć*), Rumene Božarevske (*Toni*), Vlade Uroševića (*Zmajeva nevjesta*), Vladimira Jankovskog (*Skrivene želje*), Petra Andonovskog (*Strah od barbara*), Aleksandra Prokopieva (*Delfin*), Rumene Božarovske (*Nikamo ne idem*), Vladimira Martinovskog (*Turbulencije*), Živka Činga (*Velika voda*), Gorana Stefanovskog (*Demon iz Debar Mahale, Odisej*), Rumene Bužarovske (*Moj muž*). Voditelj je Katedre za makedonistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

Iz napisanog proizlazi da se jedna druga književnost, u ovom slučaju hrvatska i makedonska ne mogu prepoznati, niti vrednovati ukoliko nema kvalitetnih prijevoda. U počecima prepoznavanja hrvatske i makedonske književnosti nedostatak kvalitetnih prijevoda s jedne i druge strane uvjetovao je određenu blokadu i neprepoznavanje. Makedonski su prevoditelji krenuli upoznavati hrvatske čitatelje s reprezentativnim predstavnicima hrvatske književnosti, Krležom, P. Preradovićem, Držićem, I. Mažuranićem, I. G. Kovačićem, V. Novakom, na što su hrvatski prevoditelji odgovorili na isti način, promičući svoje najkvalitetnije autore, S. Janevskog, K. Racina, B. Koneskog,

M. Matevskog, G. Todorovskog, i tako je krenulo. Kolo neprepoznavanja počelo se polako odmotavati i hrvatsko i makedonsko čitateljstvo počelo se upoznavati. Taj proces naravno slijedi i znanstveno istraživački rad hrvatskih i makedonskih makedonista, sto će uslijediti brojnim znanstvenim i stručnim publikacijama, antologijama, simpozijima, osnivanjem katedri za makedonski jezik u Hrvatskoj, Lektoratom za makedonski jezik i književnost u Rijeci, kroatistici u Makedoniji, jednostavno rečeno uspjeli smo se povezati, prepoznati i odgovoriti na sve izazove koji su stajali pred nama.

Danas, osamdesetak godina od objavljivanja prve zbirke na makedonskom jeziku u Hrvatskoj Koče Racina, *Bijela svitanja*, danas ne samo da smo se upoznali s klasicima s jedne i druge strane, već imamo tu mogućnost iščitavati, vrednovati i u konačnici i uživati u najsuvremenijim književnim djelima hrvatske i makedonske strane u prijevodima i prepjevima na hrvatski ili makedonski jezik. Veliku ulogu imaju i izdavačke kuće koje se kako u Makedoniji, tako i u Hrvatskoj otvaraju hrvatskim i makedonskim piscima. Primjera radi navodim izdavačku kuću Makedonika Litetra, koja je do sada objavila prijevode 48 hrvatskih pisaca, izdavačka kuća Blesok nešto manje, no interes postoji i raste. U Hrvatskoj primjerice ICR (Izdavački centar Rijeka), Biblioteka poezije plus, Biblioteka Janus, Fraktura i drugi. Zaključno, hrvatska i makedonska književnost i njihovi autori, zahvaljujući kvalitetnim prevoditeljima postaju sve bliže jedna drugoj.

LITERATURA

- Goran Kalogjera, Hrvatsko makedonske književne veze, ICR, Rijeka, 1988.
- Gane Todorovski, Neodložni ljubopitstva, Misl, Skopje, 1997.
- Borislav Pavlovski, Vo znakot na komparativno čitanje, Matica makedonska, Skopje, 200.

Translation and Scientific Research as the Foundations for Understanding Croatian and Macedonian Literature

ABSTRACT

This review aims to stress the importance of translation in the strengthening of relations between Croatia and Macedonia through their respective bodies of literature. It traces the development of hubs and avenues of translation efforts, highlights key translators, and presents a selection of notable works of translation, both from the Macedonian to the Croatian language and vice versa.

KEYWORDS: *Croatian literature, Macedonian literature, translation*